

dig fenntartanak saját kórházaikat és értelemszerűen egyéb intézményeket is.

Tévesen tájékoztattak arról, hogy mi lett a sorsuk a zsidóknak Európának a náci uralma alá került részein, és a cenzúra miatt nem adhattak hiteles információt az ukrainai magyar zsidó munkaszolgálatosok helyzetéről sem. A lapnak szinte nem volt olyan száma, amely ne intézett volna felhívást az olvasókhoz, hogy adakozzanak pénzt és ruhaneműt a munkaszolgálatosok részére, de soha nem egészítették ki a felhívást egyetlen olyan szóval sem, amely beszámolt volna arról, milyen barbár módon bántak ezekkel a munkaszolgálatosokkal egyes parancsnokok, az őrszemélyzet és az SS (lásd a 10. fejezetet). Nem szenteltek egyetlen sort sem annak a ténynek, hogy Ukrajnában csaknem mindenütt felszámolták a zsidó közösségeket. S ha az adakozási felhívásokat alátámasztandó, közöltek is személyes élménybeszámolókat munkaszolgálatosok tollából, ezekben csak a farkasordító hidegről esett említés, meg arról, hogy a front mentén állomásozó alakulatoknál nincs megfelelő ruházat és nincs elegendő élelem, viszont az Einsatzgruppékról mélységesen hallgattak.

Miként a zsidó sajtó, ugyanúgy a szociáldemokrata *Népszava* és a független, megbízhatóan informáló *Magyar Nemzet* is hallgatott a zsidók náci általi üldöztetéséről. Mindkét lap, amelyet zsidók és nem zsidók egyaránt olvastak, éppúgy hallgatott az európai zsidóság kiirtásáról, akárcsak *A Magyar Zsidók Lapja*. Igaz, hogy a háború idején a lapokat cenzúrázták, de sem a zsidó, sem a baloldali, sem a liberális haladó orgánumok nem használták ki a Kállay-kormányzat (lásd a 7. fejezetet) utolsó hónapjaiban kínáló, valamivel kedvezőbb belpolitikai légkört, amikor a kormányzat viszonylag elnézőbb volt az „illegális” tevékenységek iránt, s még ekkor sem próbálták meg tájékoztatni a tömegeket a tényállásról. A politikai ellenzék felnőtt és ifjúsági gyűlésein, a zsinagógákban elhangzó hitszónoklatokban sem kerültek szóba a zsidóság szenvedései. A cenzúra megkerülésével készült és terjesztett röpiratok, illegális kiadványok szintén nem hozták szóba a náci véglegesmegoldás-programot, nem említették azokat a rémségeket, amelyeket a zsidó munkaszolgálatosoknak ki kellett állniuk Ukrajnában vagy a szerbiai Borban.

A szélsőjobboldali sajtó viszont gyakran írt a náci európai „áttelepítési” programjáról.⁶³ Iparkodtak kedvezően beállítani és vonzó színekkel lefesteni az új „településeket” keleten, ahová Európa minden részéről odaterelik a zsidókat, hogy végre „produktív”, kétkezi munkát végezzenek, ne pedig „feketézéssel, csalással és bankügyletekkel” keressék meg kenyerüket. Ezeket a beszámolókat a zsidók is olvasták, s ezek is azt a tévhitet erősítették bennük, hogy a zsidók kiirtására vonatkozó híresztelések a náciellenes propaganda részei.